

E-DEVLET KAPSAMINDA VEDOP UYGULAMALARI VE E-HACİZ

Engin HEPAKSAZ

Yrd. Doç. Dr.

Uşak Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü

1 Eylül Kampüsü Uşak

E-posta: engin.hepaksaz@usak.edu.tr

Betül HAYRULLAHOĞLU

Araş. Gör.

Uşak Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü

1 Eylül Kampüsü Uşak

E-posta: betul.hayrullahoglu@usak.edu.tr

Özet

Küreselleşmenin etkilerinin birçok alanda önemli boyutlarda hissedildiği günümüz dünyasında, bilgiye ulaşmadaki kolaylığa bağlı olarak bilgi paylaşımının önemli ölçüde artması nedeniyle, devletin bilişim teknolojilerini daha yoğun olarak kullanması da bir zorunluluk haline gelmiştir. Bunun bir sonucu olarak, kamu hizmetlerinin elektronik ortama taşınması, e-devlet (e-dönüşüm) uygulamasını ortaya çıkarmıştır. E-devlet uygulamalarına geçişi zorunlu kılan bir başka neden ise toplumun, özel sektörün sağlamış olduğu hizmet kalitesini devletten de talep eder hale gelmiş olmasıdır. Bu bağlamda uygulamaya konulan e-devlet uygulamalarının en önemli ayaklarından birisi de, ülkemizde 1998 yılından bu yana uygulanmakta olan Vergi Dairesi Otomasyon Projesidir (VEDOP).

Bu çalışmada e-devlet kavram ve uygulamaları çeşitli yönleriyle ele alınmış olup, VEDOP projeleri ve VEDOP-3 projesinin önemli unsurlarından biri olan e-haciz uygulaması incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: E-Devlet, E-Mali Uygulamalar, VEDOP, E-Haciz

Alan Tanımı: Kamu Maliyesi

WITHIN THE SCOPE OF E-GOVERNMENT VEDOP APPLICATIONS AND E-DISTRAINT

Abstract

In today's world, globalization's effects can be felt in a wide selection of fields, the fact that government uses information technology more intensively has become a necessity for the government because of the increasing at the information sharing, depending on the ease of accessing information. As a result of this, moving of public utilities into electronic area, has revealed the e-government (e-transformation) application. Another reason that makes transition e-government application a necessity is, society's demands from government about service quality which provided by the private sector. E-government application's, that put into practise in this contex, one of the most important component is Tax Administration Automation Project (VEDOP).

In this study, e-government concept and applications were discussed in various ways and VEDOP and VEDOP-3 project's one of the most important component e-dstraint application was analyzed.

Key Words: E-Government, E- Financial Application, VEDOP, E-Dstraint

JEL Code: K34, O38

1. GİRİŞ

Dünyada özellikle internet kullanımının yaygınlaşması ve kamu hizmet sunumunda kalitenin artırılarak vatandaşların beklentilerini karşılayabilme çabaları e-devlet uygulamalarını da bir gereklilik haline getirmiştir. E-Devlet uygulamalarının başlangıç ve gelişimi dünya ülkeleri içerisinde her ne kadar farklılık arz etmekte ise de esasen 1990'lı yıllardan itibaren e-devlet uygulamalarının gelişim göstermeye başladığı, Türkiye'nin de buna paralel olarak bu gelişime ayak uydurma çabaları dikkati çekmektedir. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren e-devlet uygulamaları içerisinde yer alan e-mali uygulamalar konusunda önemli gelişmeler yaşanmış ve yaşanmaktadır. Bu uygulamalardan önemli bir tanesi de Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) tarafından yürütülen Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP)'dir.

Bu çalışmanın amacı, e-devlet uygulamaları içerisinde yer alan ve e-mali uygulamaların bir parçası olan VEDOP projesini, gelişimi ve gelinen nokta açısından değerlendirmek ve bu projenin gerek devlet ve gerekse mükellefler açısından önem arz eden bir parçası olan e-haciz uygulamasını hukuki dayanak, işlerlik ve uygulamada karşılaşılan sorunlar açısından incelemektir.

2. E-DEVLET

Bilişim teknolojilerinin gelişimi ve internet hizmetlerinin hızla yaygınlaşmasına bağlı olarak günümüzde bireylerin ve özel kurum ve kuruluşların kendi aralarındaki bilgi ve veri paylaşımı hızla arttığı gibi, birey ve kurumların devletle olan ilişkilerinde veya devletin kendi kurumları arasında da söz konusu araçların kullanımı önemli ölçüde talep edilir hale gelmiş, kamu hizmetlerinin hızla elektronik ortama taşınması yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu bakış açısıyla izleyen bölümde e-devlet kavramı ve gerekliliğine genel olarak değinildikten sonra, Türkiye’de e-devlet konusunda yaşanan gelişim konusunda bilgi verilmeye çalışılmıştır.

2.1. E- Devlet Kavramı ve Gerekliliği

Günümüzde teknoloji, elektronik ve telekomünikasyon imkânları sayesinde bilgi paylaşımının önemli ölçüde artması ve bilgiye ulaşmadaki kolaylık, devletin değişimini ve bilişim teknolojilerini daha yoğun olarak kullanmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu anlamda e-devlet, devletin vermesi gereken kamu hizmetlerini ya da vatandaşın devlete karşı yükümlülüklerini daha hızlı ve verimli bir şekilde sunma projesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Yıldırım ve diğerleri, 2006: 53).

E-devlet uygulamalarının gerekliliğine ilişkin farklı nedenler kısaca şu noktalar etrafında toplanabilir; kamu kesiminin modernizasyonuna ilişkin etkinlik ve verimliliğin artırılması, şeffaflık ve hesap verilebilirliğin teşviki, vergi gelirlerinin artırılması, yolsuzluğun azaltılması, bilgi ve veri paylaşımı ile e-hizmetlerin sağlanması, daha fazla kullanıcı odaklı olunması (DPT, 2007:25-26), ticari yaşamın ve girişimcilik faaliyetlerinin kolaylaştırılması, ekonomide bürokrasinin azaltılması, kamu işletmelerinde etkinliğin artırılarak devlet hizmetlerinin iyileştirilmesi, kayıt dışılığın önlenmesi ve yönetime vatandaş katılımının sağlanması (Ay, 2006: 67).

2.2. Türkiye’de E-Devlet Sürecinde Yaşanan Gelişim

Türkiye’de e-devlet uygulamaları kurumsal düzeyde 1990’lı yıllardan başlayarak hız kazanmaya başlamış, bu çerçevede kurumsal bilgilerin bilgisayar ortamına aktarılması, bilgi işlem merkezlerinin kurulması, kamu kurumlarının kendi web sayfalarının kurulması gibi çeşitli kurumsal çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (Sayıştay, 2006:24).

Türkiye’nin internetle ilk tanışması 12 Nisan 1993 tarihinde ODTÜ’den Ankara – Washington arasında kurulan kiralık hat sayesinde olmuştur. E-Devlet konusunda yapılan proje çalışmalarından ilki ise 1997 yılında başlatılan “*Türkiye Ulusal*

Enformasyon Altyapısı Ana Planı (TUENA)” projesidir. Bu alanda yaşanan bir diğer gelişme ise Avrupa Komisyonu’nun 2001 yılının Şubat ayında Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Malta ve Türkiye için e-Avrupa Eylem Planı benzeri bir eylem planı oluşturmak amacıyla davette bulunması üzerine 23-24 Mart 2001’de e-Avrupa girişiminin görüşülüp onaylanması ve Türkiye’nin Haziran 2001’de e-Avrupa girişimine resmen katılmasıdır (Ay, 2006:67).

Türkiye’de e-devlet süreciyle ilgili olarak Başbakanlık tarafından 1998 yılında yayımlanan raporda Ulusal Bilgi Sisteminden bahsedilmiş, kamu kurumlarının ürettikleri veriyi bu sistem aracılığıyla diğer kurumların kullanması, kendi ihtiyaç duydukları verilerin de yine sistemden sağlanabilmesi öngörülmüştür. Kamu hizmetlerinde gittikçe yaygınlaşan bilgisayar ağı projelerinin ayrı ayrı planlanması veya aynı bakanlıkta birden fazla bilgisayar ağı kurulması yerine, kamuya yönelik ağları bir Ulusal Kamu Bilgisayar Ağı’nda birleştirilmesine yönelik olarak da, 1998/13 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile “*T.C. Başbakanlık Kamu-Net Üst Kurulu*” kurulmuştur.

Diğer taraftan 19.06.2002 tarih ve 2002/20 sayılı Genelge ile daha önceden oluşturulmuş olan ‘Kamu-Net Üst Kurulu’ ve ‘Kamu-Net Teknik Kurulu’ kaldırılmış, e-Türkiye ile ilgili çalışmaların koordinasyonu, yürütülmesi ile kurumsal altyapısının oluşturulmasına yönelik tüm iş ve işlemler Devlet Bakanlığı ve Başbakan Yardımcılığına verilmiştir.

Türkiye’de e-devlet uygulamalarında bir diğer aşama olarak 58. Hükümet Acil Eylem Planında e-Dönüşüm Türkiye Projesi’nden (eDTr) bahsedilmiş, projesinin amaç ve hedefleri, kurumsal yapısı, aşamaları ve koordinasyonuna ilişkin usul ve esaslar 27 Şubat 2003 tarih ve 2003/12 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile tüm kamu kurum ve kuruluşlarına bildirilmiş (Sayıştay, 2006:25), 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile de Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Başkanlığında, “*e-Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu*” kurulmuş, projenin koordinasyonu, izlenmesi, değerlendirilmesi ve yönlendirilmesi ile ilgili olarak DPT görevlendirilmiştir (Sayıştay, 2006:11).

E-Dönüşüm Türkiye projesi kapsamında belirlenen amaçları gerçekleştirmek üzere de 2003 yılının Mart ayında DPT Müsteşarlığı bünyesinde doğrudan bir müsteşar yardımcısına bağlı olarak “*Bilgi Toplumu Dairesi Başkanlığı*” ve destek amaçlı 8 çalışma grubu kurulmuştur (Sayıştay, 2006:25).

Başbakanlık tarafından yayımlanan 2007/7 sayılı Genelge ile de 2003/48 sayılı Başbakanlık Genelgesi yürürlükten kaldırılarak, Türkiye’nin bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde görev alması öngörülen başlıca kurumsal yapılar olarak “e-

Dönüşüm Türkiye İcra Kurulu”, *“Dönüşüm Liderleri Kurulu”* ve *“e-Dönüşüm Türkiye Danışma Kurulu”* kurulması uygun görülmüştür.

E-Devlet sürecinde bir diğer önemli gelişme de 14.11.2005 tarihinde TTAŞ’ın özelleştirilmesi sebebiyle, e-Devlet Kapısının kurulması ve yönetilmesi görev ve sorumluluğunun, 2006/10316 sayılı BKK¹ ile Ulaştırma Bakanlığı ve Bakanlığa bağlı Türksat Uydu Haberleşme ve Kablo TV İşletme A.Ş.’ye (TÜRKSAT) verilmesi ve vatandaşlara tek noktadan hizmet sunumuna yönelik olarak “www.turkiye.gov.tr” web adresinin 2008 tarihinden itibaren hizmet vermeye başlamasıdır.

Türkiye’de öne çıkan başlıca e-devlet uygulamaları olarak Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS), Kimlik Paylaşım Sistemi, Vergi Daireleri Otomasyonu Projesi (VEDOP), e-Bütçe, Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesi (GİMOP), Polis Bilgi Ağı (POLNET), Saymanlık Otomasyon Sistemi (Say2000i), e-Bildirge ve Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi sayılabilir (Bektaş, 2010:47). Bu uygulamalardan VEDOP çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

3. VEDOP PROJESİ VE AŞAMALARI

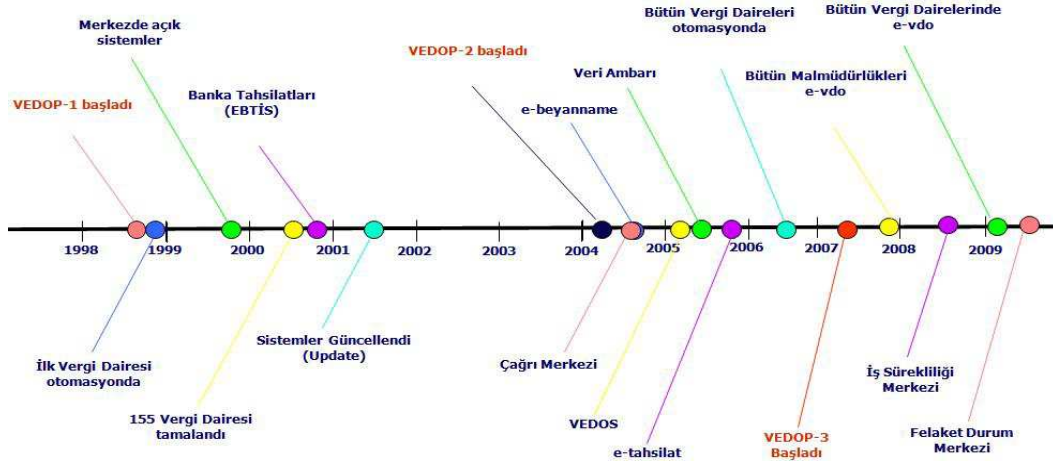
VEDOP, bilgisayar teknolojisinin yeni olanaklarıyla vergi dairesi fonksiyonlarının tümünü içine alan bir bilgi işlem uygulamasının vergi dairelerine yaygınlaştırılması ile bölge ve merkez network yapısının kurulmasını amaçlayan bir projedir (GGM, 2004:75).

VEDOP ile hedeflenen; vergi dairesi işlemlerinin tümünün bilgisayarlarla yapılması sağlanarak iş yükünü azaltmak, vergi dairesi çalışmalarında etkinlik ve verimlilik artırılarak vatandaşlara ve işletmelere daha iyi hizmet sunmak, vergi yükünün daha adaletli bir şekilde dağıtılmasını sağlamak ve vergi tahsilatını daha verimli bir hale getirmektir (DPT, 2007:124; Uğur, Çütücü, 2009:11).

VEDOP, 1995 yılında, vergi dairelerinin otomasyona geçirilmesi amacıyla pilot proje olarak başlatılmıştır. Pilot projenin başarılı olması neticesinde 25 Kasım 1998’de, VEDOP-1 projesi başlamış ve iki yıl içerisinde 22 ildeki 155 vergi dairesi ve 5 defterdarlığın otomasyonu gerçekleştirilerek proje tamamlanmıştır. 2004 yılında projenin ikinci aşaması olan VEDOP-2 projesi başlatılmış ve tamamlanmıştır. Projenin üçüncü aşaması olan VEDOP-3 ise Temmuz 2007’de başlamıştır (Uğur, Çütücü, 2009:11).

¹ 20.04.2006 Tarih ve 26145 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Şekil 1: VEDOP Gelişim Süreci

Kaynak: <www.edevletkonferansi.org/sunum/mehmet_atug.ppt>, [İndirme Tarihi:30.06.2011].

3.1. VEDOP-1

VEDOP-1 Projesi Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü (yeni adıyla Gelir İdaresi Başkanlığı) tarafından kurum çalışanlarına yönelik olarak 1998 yılında başlatılan ve 2 yıl süren bir projedir. Proje çerçevesinde Türkiye genelinde, vergi gelirlerinin yaklaşık %80'inin toplandığı 22 il, 153 vergi dairesi, 5 defterdarlık, 4 bölge ve 1 ana merkezin altyapısı kurularak otomasyonu sağlanmıştır. Proje sayesinde tahakkuk ve tahsilata bağlı gelirlerin %80-85'i izlenebilir bir duruma getirilmiştir (Uğur ve Çütçü, 2009:12).

VEDOP I Projesi sayesinde iş yükünün azaltılması, etkinlik ve verimliliğin artırılması amaçlanmıştır. Bunun için evrak girişinden başlayarak, tahakkuk, tahsilat, borç sorgulaması, muhasebe ve haciz işlemleri gibi vergi dairesinin yapması gereken işlemlerin bilgisayar ortamında gerçekleştirilmesi sağlanmış, GİB bünyesinde kurum içi otomasyon büyük ölçüde tamamlanarak, e-kurum olma sürecinde önemli bir mesafe kaydedilmiştir (Ay, 2006:69).

3.2. VEDOP-2

2004 yılında başlatılan VEDOP-2 projesi, otomasyona bağlı vergi dairesi sayısının artırılması, beyannamelerin internet üzerinden gönderilmesi (E-Beyanname), GİB Veri Ambarının (VERİA) oluşturulması, Elektronik Muhasebe Kayıt Arşiv Sisteminin (EMKAS) kurulması gibi uygulamaları içermiş, VEDOP-1 projesi ile otomasyona geçirilen vergi dairesi ve defterdarlıklara ilaveten; otomasyona geçmemiş bulunan diğer vergi dairesi, başkanlıklar genel

müdürlükler, bölge müdürlükleri otomasyon kapsamına alınmıştır (Uğur ve Çütçü, 2009:13).

VEDOP-2 Projesi kapsamında geliştirilen ve 1 Ekim 2004 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanan e-beyanname uygulaması ile de vatandaşların vergi beyannamelelerini internet üzerinden verebilmeleri de mümkün hale gelmiştir (Ay, 2006:69)².

3.3. VEDOP-3

2007 yılında başlatılan VEDOP-3 Projesi ile Gelir İdaresinin daha etkin ve mükelleflere daha iyi hizmet veren bir yapıya kavuşturulması çalışmalarına devam edilmiştir. Bu kapsamda e-VDO uygulamasının yaygınlaştırılması, takdir komisyonlarının otomasyon kapsamına alınması ve mevcut yapının bu kapsamda güçlendirmesi hedeflenmiştir (GİB, 2008:27). Bugün itibariyle; 448 vergi dairesi, Büyük Mükellefler Vergi Dairesi Başkanlığı, 585 malmüdürlüğü otomasyon kapsamına alınmış bulunmaktadır (GİB, 2011:8).

VEDOP-3 projesiyle birlikte çevrimiçi olarak hizmet verecek olan vergi dairelerinin e-tahsilat ile vergi, ceza ve gecikme zamlarını, elektronik ortamda tahsil edebilmeleri, Mükellef Cari Hesap Uygulaması ile mükelleflerin vergi borç ve alacaklarının banka hesaplarında görülebilmesi, e-haciz uygulaması ile de devletin vadesi geçen vergi alacaklarının tahsili için elektronik ortamda haciz işlemi gerçekleştirebilmesi amaçlanmıştır (Bektaş, 2010:48-49).

Bu uygulamaların yanı sıra, e-fatura sistemiyle belgelerin elektronik ortamda düzenlenerek, bütün verilerin aynı anda arşive de yüklenebilmesi planlanmaktadır. Otomatik Arşiv Sistemi ile de güncel olmayan verilerin burada depolanabilmesi sağlanmakta ve dokümantasyon yönetimi ve iş akış sisteminin internet ortamına alınmasıyla tüm yazışmaların elektronik ortamda yapılabilmesi mümkün hale gelmektedir. Bilgi işlem merkezindeki "LOG Kayıt Sistemi" sayesinde de sistemde sorgulama yapanlar ve yapılanların anında izlenebilmesinin yanı sıra, 'e-imza' uygulamasının da devreye girmesiyle birlikte bütün işlemlerin internet üzerinden gerçekleştirilebilmesi imkan dahiline girmektedir (Altaş, 2009).

4. E-HACİZ

VEDOP-3 projesi kapsamında Maliye Bakanlığı tarafından 2009 yılının Haziran ayından itibaren pilot olarak uygulanmaya başlanan e-haciz sistemi, mükelleflerin

²E-Beyanname uygulaması, 5228 sayılı kanunun 8. maddesi ile VUK'un 256. maddesinin 4. bendinde yapılan değişiklik sonucunda ve 01.10.2004 tarihinden itibaren "İnternet Vergi Dairesi" web adresi kullanılarak uygulanmak üzere yürürlüğe konulmuştur.

banka hesaplarına haciz konulması anlamına gelmektedir (Gerçek, 2010). Uygulama, kamu alacaklarının süratle tahsilinin sağlanması, takip masraflarının azaltılması, idare ile ilgili kurumların iş yükünün azaltılması, zaman tasarrufu sağlanması ve haciz uygulamalarının elektronik ortamda yapılmasını gerçekleştirebilmeyi amaçlamıştır (GİB, 2011:8).

4.1. Uygulama ve Hukuki Dayanak

E-haciz projesi; Vergi Dairesi, Merkezi Kayıt Kuruluşu ve banka tarafı olmak üzere üç ana bölümden oluşmaktadır (GİB, 2009:105). Proje ile vergi dairelerince düzenlenen haciz bildirimlerinin banka genel merkezlerine, banka bildirimlerinin vergi dairelerine ve vergi dairesi değerlendirmelerinin banka genel merkezlerine elektronik ortamda aktarımı e-imza ile sağlanmaktadır (GİB, 2011:105).

E-haciz uygulamasının hukuki dayanağı 6183 sayılı AATUHK'nin 79. maddesidir. Söz konusu maddede yapılan değişiklik ile üçüncü kişiler nezdindeki varlıkların elektronik ortamda haczine imkan veren yasal düzenleme yapılmış, projenin tarafları olan bankalar ile görüşmeler başlatılmış ve proje alt yapısı oluşturulmuştur (GİB, 2009:105). AATUHK'nin 79. maddesine göre; "*Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri; amme borçlusunun hak ve alacaklarının bulunabileceği bankaların şubelerine doğrudan veya mahallindeki tahsil dairesi aracılığı ile tebliğ edileceği gibi Maliye Bakanlığınca belirlenecek tutarın üzerindeki alacaklar³ için doğrudan bankaların genel müdürlüklerine de tebliğ edilebilir.*"

Bu durumda, haciz bildirisini alan banka genel müdürlüğü, yedi gün içinde bütün şubelerinden kamu borçlusunun alacak ve hakkı olup olmadığını öğrenmek ve yoksa olmadığını bildirmek durumundadır (Ay, Alpaslan ve Kaya, 2011:19). Aksi halde banka borçlu gibi sayılacak ve takip kendilerine yapılacaktır (Özdemir, 2009). Bu düzenlemeye dayanılarak devletin vadesi geçen kamu alacaklarının tahsili için, herhangi bir yazışmaya gerek olmadan elektronik ortamda haciz uygulaması ile ilgili tüm işlemler yürütülebilmektedir (Gerçek, 2010).

Maliye Bakanlığı'nın 440 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği⁴nde AATUHK'nin 79. maddesiyle verilen yetkiye dayanılarak ayrıca bir düzenleme yapılmıca

³Devlete ait kamu alacakları için düzenlenecek haciz ve ihtiyati haciz bildirimlerinin bankaların genel müdürlüklerine tebliğ edilmek suretiyle e-haciz uygulamasına gidilmesi için, takip konusu kamu alacağının fer'ileri ile birlikte 50 bin TL ve üzerinde, il özel idareleri ve belediyelere ait kamu alacakları için 10 bin TL ve üzerinde olması gerekmektedir (440 Seri No'lu Tahsilat Genel Tebliği).

⁴ 30.01.2007 tarih ve 26419 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

kadar, alacaklı amme idarelerinin GİB'in uygun görüşünü de almak suretiyle banka genel müdürlükleri ile yapacakları anlaşma çerçevesinde, elektronik imza ya da şifre kullanarak haciz bildirimlerinin elektronik ortamda belirlenen tutar ile sınırlı kalınmaksızın sadece bankalara tebliğ edilmesi ve elektronik ortamda cevaplarının alınması, birden fazla amme borçlusu için tebligat yapılması ve cevaplarının alınmasının uygun görüldüğü belirtilmiştir.

Ayrıca Maliye Bakanlığı'nın Seri A, 1 Sıra No'lu Tahsilat Genel Tebliği'nde 6183 sayılı Kanun'un 79. maddesine ilişkin açıklamalara yer verilmiş olup örneklerle uygulama somutlaştırılmıştır (Ay, Alpaslan ve Kaya, 2011:16).

E-haciz projesi ile birlikte Trafik Şube ve Bürolarına kayıtlı araçların sicillerine haciz kaydının elektronik ortamda yapılması sağlanmış, 5904 sayılı Kanunla da, gayrimenkul, gemiler ve taşıtların elektronik ortamda haczine imkan veren yasal değişiklikler yapılmıştır (GİB, 2009:105).

E-hacizle birlikte; ayrıca 'cari hesap' sistemi kurularak, mükelleflere kamu borçlarını zamanında ödeyebilmeleri için kamu borçları ile ilgili tüm işlemlerini içeren aylık hesap özeti gönderilmektedir. Mükelleflerin borç ve alacaklarına ilişkin kayıtlarını güncel olarak tutmak için bir mükellef cari hesabı oluşturularak mükelleflerin ve ödeme yapacakları kurumların bilgisine açılacaktır. Böylece hem mükelleflerin alacak ve borçlarını net olarak görebilmeleri sağlanmış olunacak hem de borçlar gecikmesizin takip edilebilecektir (Gerçek, 2010).

4.2. E-Haciz Uygulamasında Geline Nöka

E-hacizin önceki uygulamalarında, banka hesaplarından fazla tahsilat yapılması, yalnız bir hesap bakiyesinin borç tahsilatı için yeterli olmasına rağmen mükellefin tüm hesaplarına veya borcuna yetecek miktardan fazlasına blokaj konulması, e-haciz bildirimlerine dayanılarak mükelleflerin kredibilitelerinin düşürülmesi gibi nedenlerle ticari yaşamlarının olumsuz etkilenmesi gibi istenmeyen sonuçlar doğmuştur (Kocabeyoğlu, 2010:66).

E-haciz uygulamasında yaşanan sıkıntılardan birisi, banka hesabına haciz uygulanan mükellefe ödeme emri tebliğ edilmeden haciz işlemine başlanmasıdır. Bu durumda bankaya para çekmeye giden mükellefler e-haciz sürpriziyle karşılaşmakta ve zor durumda kalabilmektedirler. Bu durumu önlemek için mükelleflerin tarh dosyasındaki mevcut adreslerine veya MERNİS'deki adresine ödeme emri tebliğ edilmesi önem arz etmektedir (Suçiçek, 2010).

Yaşanan bir diğer sıkıntı bankaların gelecekte hesaba yatacak paralar için de haciz işlemi uygulamasıdır. Sorumluluk altına girmek istemeyen banka yetkilileri kamu

alacağını aşan tutardaki parayı bile bazen mükelleflere vermek istememekte veya gelecekte hesaba yatan paralara bile haciz işlemini uygulayabilmektedir. Oysa haciz bildirisinin tebliğ edildiği tarihte mükellefin banka hesabında para varsa haciz işlemi uygulanması gerekmektedir (Suçıçek, 2010).

Bu konuyla ilgili MB Seri A, 1 Sıra No'lu Tahsilat Genel Tebliği⁵'nde kamu borçlusunun, bankalarda alacak ve hakkının bulunmamasına rağmen ileride tahakkuk edecek alacaklarına yönelik olarak bankalara haciz veya ihtiyati haciz tebliği, muhtemel bir alacak niteliğinde dahi tanımlanamayacak bir durum oluşturması ve bankanın bu hacizleri sürekli izlemesi veya banka tarafından yapılan tüm işlemlerde bir süreye de bağlı kalınmaksızın borçlu adına mal, hak ve alacak doğup doğmadığının takip edilmesinin bankalara büyük bir külfet yükleyeceği gerekçesiyle bankalara yapılacak haciz ve ihtiyati haciz tebliğlerinin sadece tebliğ tarihi itibarıyla kamu borçlularının mevcut olan varlıklarını konu alması ve bu kişilerin ileride doğabilecek alacakları için haciz ve ihtiyati haciz tebliğinde bulunulmaması gerektiği belirtilmiştir.

Uygulamada mükellefler tarafından ileri sürülen bir diğer sorun ise herhangi bir tespit yapılmadan haciz bildirisinin elektronik ortamda tebliğ edildiğidir. Bu konuyla ilgili 6183 sayılı Kanun'un 79. maddesinde yapılan değişiklik öncesi ve sonrası hükmünde amme borçlusunun üçüncü şahıslar nezdindeki menkul mallarının, alacak ve haklarının tespit edildikten sonra haciz bildirisinin gönderileceğine ilişkin bir düzenleme yer almadığı gibi 5479 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten sonra madde metninde “... *Tahsil dairelerince düzenlenen haciz bildirimleri; amme borçlusunun hak ve alacaklarının bulunabileceği bankaların şubelerine...*” ibaresine yer verilmek suretiyle böyle bir tespit zorunluluğu bulunmadığı hususu daha da net ifade edilmiştir (Alptürk, 2008:3). Danıştay 7. Dairesi'nin 22.02.2000 gün ve E:1998/2113- K:2000/561 sayılı kararı da bu paralelde ve “*Bütün bu açıklamalar, alacaklı kamu idaresinin üçüncü kişiye haciz bildiriminde bulunmadan önce, bu kişide bulunan borçluya ait mal, alacak ve hakkın kesin miktarını tespit etmek zorunda olmadığını; bunun, 79'uncu maddenin düzenlemesiyle getirilen ve amacı kamu alacağının etkili biçimde izlenmesi olan yöntemin, haciz bildiriminin muhatabı olan kişi ve kuruma, yedi gün içerisinde gerçek durumu tahsil dairesine bildirerek, takipten kurtulma olanağı sağlayan özelliğinden kaynaklandığını göstermektedir.*” şeklindedir.

⁵ 30.06.2007 tarih ve 26568 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

5. SONUÇ

Ülkemizde 1995 yılında pilot proje olarak başlayan VEDOP Projesi, e-devlet kapsamında en önemli e-mali uygulamalardan birisini oluşturmaktadır. Vergi dairelerinde tam otomasyon sağlanarak etkin ve hızlı bir gelir idaresi oluşturmak, kayıt dışı ekonomi ile mücadele etmek, vergiye gönüllü uyumu artırmak gibi amaçlarla üç aşama şeklinde yürütülmüş olan proje sayesinde e-beyanname, e-tahsilat, e-haciz gibi başarılı projeler uygulamaya konulmuştur.

Bu uygulamalardan çalışmamızın konusunu oluşturan e-haciz, alacaklı kamu idaresi açısından son derece verimli bir uygulama olmasına rağmen uygulamada yaşanan sıkıntılar mükellefleri zaman zaman zor durumda bırakabilmektedir. Sorunların çözülebilmesi adına öncelikle e-haciz uygulamasına başvurulmadan önce mükelleflere usulüne uygun ödeme emri gönderilerek zor durumda kalmaları engellenmelidir. Ayrıca, uygulanan e-haciz sadece cari anla sınırlı olmasına dikkat edilmelidir. Bu sıkıntıların çözülmesi ile birlikte sistemin hem idare ve mükellef lehine daha sağlıklı bir şekilde işletilmesi gerçekleştirilebilecek hem de mükelleflerin uygulamaya duydukları güven artırılarak kayıt dışına itilmeleri engellenecektir.

KAYNAKLAR

Alptürk, Ercan, “*Hukuksal ve Vergisel Boyutlarıyla Elektronik Haciz Uygulaması*”, E-Yaklaşım. Sayı: 187, 2008, 3.

Altaş, Mustafa Bahadır (09 Ocak 2009). Vergi Daireleri Otomasyon Projesi (VEDOP-3). *Malatya Bakış Gazetesi*.
<http://dosya.malatyasmmmo.org.tr/dosya/bak%C4%B1%C5%9F%2009.01.2009.pdf>, [İndirme Tarihi: 01.07.2011].

Atuğ, Mehmet (2008). *E-Devlet Kapsamında VEDOP Uygulamaları ve Karşılaşılan Sorunlar*, www.edevletkonferansi.org/sunum/mehmet_atug.ppt, [İndirme Tarihi: 30.06.2011].

Ay, Hakan, Mustafa, Alpaslan, Eda Kaya, Kamu Alacaklarının Takibinde E-Haciz Uygulamaları, İzmir: Kanyılmaz Matbaası, 2011.

Ay, Hakkı Mümin, “*Türkiye’de Kayıt dışı Ekonomiyi Önlemede Bilgi Ekonomisinin Etkinliği ve Gelir İdaresinin Rolü*”, Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi. Sayı:11, 2006, 67.

Bektaş, İsmail (2010). *Celal Bayar Üniversitesi Öğrenci İşleri E-Devlet Uygulamasının Kamu Tasarrufu Üzerindeki Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

DPT, OECD e-Devlet Çalışmaları: Türkiye, Ankara: DPT, 2007.

Gelir İdaresi Başkanlığı (2008). *2007 Yılı Faaliyet Raporu*,
http://www.gib.gov.tr/fileadmin/user_upload/yayinlar/2007_Faaliyet_Raporu.pdf,
[İndirme Tarihi:21.06.2011].

Gelir İdaresi Başkanlığı (2009). *2010 Yılı Performans Programı*,
<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/beyannamerehberi/2010PerformansProgrami.pdf>
[İndirme Tarihi:21.06.2011].

Gelir İdaresi Başkanlığı (2011). *2010 Yılı Faaliyet Raporu*,
http://www.gib.gov.tr/fileadmin/faaliyetraporlari/2010/Faaliyet_raporu_2010.pdf,
[İndirme Tarihi:21.06.2011].

Gerçek, Adnan (03 Mayıs 2010). Mükelleflere E-Haciz Kısıkaçı. *Ekonomik Pusula Gazetesi*. <http://www.ekonomikpusula.com/adnan-gercek/mukelleflere-e-haciz-kiskaci>, [İndirme Tarihi:01.07.2011].

Kocabeyoğlu, Aydın, “E-Haciz ve Karşılaşılan Sorunlar”, Yaklaşım. Sayı:209, 2010, 66.

Özdemir, Muharrem (2009), E-Haciz Uygulaması,
<http://www.bilgidenetim.com/?sec=3&newsid=153&yazarid=38>, [İndirme Tarihi: 06.07.2011].

Suçiçek, Mahmut (2010). *E-Haciz Mükellefleri Kayıt dışına İtebilir*,
http://www.muhasabenet.net/makale_mahmut%20sucicek_e%20haciz%20mukellefleri%20kayitdisina%20itebilir.html, [İndirme Tarihi:04.07.2011].

T.C. Sayıştay Başkanlığı Performans Denetimi Raporu (2006). *E-Dönüşüm Türkiye Projesi Çerçevesinde Yürütülen Faaliyetler*,
<http://www.sayistay.gov.tr/rapor/perdenrap/2006/2006-3eDTR/2006-eDTR.pdf>,
[İndirme Tarihi:27.06.2011].

Uğur, A. Atilla ve İbrahim Çütcü, “E-Devlet ve Tasarruf Etkisi Kapsamında VEDOP Projesi”, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi. Sayı:2, 2009, 11.

Yıldırım, Hakan ve diğerleri, E-Devlet Başa, Ankara: Macar Yayıncılık, 2006.

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun.

Maliye Bakanlığı 440 Seri No’lu Tahsilat Genel Tebliği.

Maliye Bakanlığı Seri A, 1 Sıra No’lu Tahsilat Genel Tebliği.